

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Razumkov
centre

УКРАЇНА: ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Аналітичні оцінки
Червень 2024

I.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ОБОРОНА: ГОЛОВНІ ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Протягом червня 2024 р. тривали бойові дії різної інтенсивності вздовж всієї лінії фронту. Найбільш напружена ситуація фіксувалася на північній та східній ділянках фронту, де російські війська зосередили основні наступальні зусилля, намагаючись реалізувати перевагу, отриману через затримки в постачанні Україні зовнішньої військової допомоги та проблеми з мобілізацією.

Мобілізація залишається одним з найбільш актуальних питань, що отримало лише часткове вирішення після ухвалення відповідного закону. В результаті запроваджених нормативно-правових і технологічних нововведень суттєво покращилася ситуація з оновленням даних військовозобов'язаними.

Червень 2024 р. характеризується також значною кількістю політико-дипломатичних заяв, подій і рішень на міжнародному рівні, що були спричинені розвитком ситуації в зоні бойових дій і матимуть вплив на подальший перебіг конфлікту та перспективи його завершення. Водночас слід констатувати, що позиції сторін конфлікту залишаються принципово незмінними і несумісними для початку переговорів, а міжнародні інструменти врегулювання та зусилля посередників – недостатньо ефективними.

БОЙОВІ ДІЇ

Українські Сили оборони практично зупинили російський наступ на Харківському напрямку, розпочатий 10 травня з території рф. Місто Вовчанськ, частково захоплене противником, перебувало в епіцентрі бойових дій. Ще однією найбільш гарячою точкою став Часів Яр, якому загрожує перспектива повторення долі інших населених пунктів, де росіяни застосовують випробовану тактику масованого вогневого враження та «м'ясних» штурмів. Активні штурмові дії здійснювалися противником і на інших напрямках

з метою захоплення стратегічно важливих населених пунктів, покращення тактичного становища та скосування українських резервів. **Головним завданням** Сил оборони України було стримування наступальних дій противника та завдання йому максимальних втрат у живій силі та техніці.

Попри значне зниження темпів окупації території порівняно з попереднім місяцем (захоплення плацдарму на Харківщині), російський «повзучий» наступ триває і наразі приносить російській стороні тактичні надбання, які можуть не мати оперативного значення для військових, але сприяють реалізації поточної путінської стратегії досягнення цілей війни. Щоденні повідомлення про просування російських сил на кількасот метрів і захоплення чергового населеного пункту (безвідносно до його величини чи стратегічної значимості) формує інформаційну картину безперервного російського успіху на полі бою. Це допомагає російській пропаганді створювати переможні ілюзії у внутрішньої публіки та підтримувати на міжнародній арені проросійський наратив про неможливість воєнної поразки росії та необхідність якомога швидшого початку переговорів про припинення вогню.

Окрім інтенсивних бойових дій на лінії зіткнення, обидві сторони, використовуючи наявні спроможності далекобійної зброї, завдавали постійних ударів по цілях в глибині території противника. Попри успіхи України в розробці далекобійної зброї (переважно дронів) та її застосуванні, російська сторона володіє незрівнянно сильнішим потенціалом – насамперед з огляду на арсенал крилатих і балістичних ракет, здатних вражати цілі на всій території України. Послаблення обмежень на застосування ракет західного виробництва та постачання додаткових систем ППО є необхідним і доцільним, але запізнілим і лише частковим

вирішенням проблеми. Систематичні та цілеспрямовані російські атаки великих теплових та гідроелектростанціях вже призвели до критичних наслідків для системи енергозабезпечення України. Натомість, українські атаки по російських військових цілях в глибокому тилу та об'єктах критичної інфраструктури хоча й створюють серйозні проблеми для росії, але наразі не досягли рівня, який би спонукав кремль до відмови від стратегії продовження війни на виснаження.

ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

Мобілізація, попри ухвалення відповідного закону, залишається однією з найбільш складних проблем підтримки та зміцнення спроможностей Сил Оборони. Актуальність питання полягає не лише в потребі постійного поповнення людського ресурсу під час війни, але й також у необхідності формування та реалізації ефективної політики, яка б гарантувала оптимальний баланс між досягненням головного завдання та врахуванням інших потреб і пріоритетів життєдіяльності країни (**бронювання**), мінімізації негативного впливу на економіку та **суспільно-політичну стабільність**.

Офіційні повідомлення свідчать про зростання кількості оновлень облікових даних військовозобов'язаних громадян (майже 2,6 млн), чому сприяли запроваджені законом норми відповідальності та, ймовірно, застосунок «Резерв+», що дозволяє здійснити оновлення даних онлайн без необхідності персонального відвідування територіальних центрів комплектування чи центрів надання адміністративних послуг. Повідомлялося також про **позитивну динаміку** темпів мобілізації у червні.

Попри відсутність відкритих даних, які б дозволили оцінити вплив зазначених законодавчих змін на зростання кількісних показників мобілізованих, окремі ініціативи влади можуть свідчити, що пошуку джерел поповнення мобілізаційного ресурсу триває. Так, у травні були ухвалені законодавчі зміни, які надали можливість **мобілізації окремим категоріям ув'язнених**, а в червні з'явилися **повідомлення** про наміри скасування 100%-ї броні для співробітників Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та Національної поліції. Станом на кінець червня, **понад 3 000** умовно-достроково

звільнених (за рішенням суду) ув'язнених вже прибули до військових частин і ще кількост клопотань знаходяться на розгляді в судах. Безумовно, зазначені законодавчі зміни дозволяють бодай частково задіяти додатковий ресурс (оцінюється у **15-20 тис. осіб**) з мінімальними ризиками негативних наслідків. Натомість, примусове переведення рятувальників і правоохоронців до складу бойових підрозділів може призвести до **зниження рівня цивільного захисту** громадян та погіршення криміногенної ситуації.

Окремої уваги заслуговує **публічний скандал** навколо генерала Ю. Содоля — одного з найвищих посадовців Сил оборони. 23 червня начальник штабу бригади «Азов» майор Б. Кротевич подав заяву до ДБР із закликом провести розслідування стосовно генерала Содоля, звинувативши його у невинувато великих втратах особового складу. Наступного дня Президент В. Зеленський публічно **оголосив** про зняття генерала Содоля з посади командувача Об'єднаних сил без пояснення причин. Однак представники військової спільноти та громадські активісти не вважають достатнім реагуванням лише звільнення з посади та **вимагають проведення належного розслідування**.

МІЖНАРОДНІ ПОДІЇ (ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ)

Станом на кінець червня 2024 р., Україна підписала безпекові **угоди** з 19 країнами та ЄС. Кожна з угод містить довгострокові зобов'язання і, по суті, гарантії безпеки шляхом всебічної (політичної, фінансової, економічної, гуманітарної, військової та дипломатичної) підтримки України в протистоянні російській агресії та постконфліктному відновленні.

15-16 червня відбувся Саміт миру. Кількість країн і міжнародних організацій, що взяли участь та приєдналися до спільного **комюніке**, свідчить про потужний міжнародний запит на припинення війни. Водночас Китай відмовився від участі в Саміті, а інші важливі міжнародні гравці (Саудівська Аравія, Бахрейн, Ватикан, Таїланд, Індія, Індонезія, Мексика, ПАР, Бразилія, ОАЕ) не підписали комюніке, що стосувалося лише **трьох** (ядерна безпека, продовольча безпека та гуманітарний напрям) з 10 пунктів української Формули миру, які мали б бути беззаперечно підтримані.

Росія

Путін напередодні Саміту миру озвучив «мирні ініціативи» у формі ультиматуму стосовно умов припинення вогню і готовності до переговорів. Окрім вже знайомих вимог «демільтаризації, денацифікації, нейтралізації» України, в оновленому ультиматумі він зажадав відведення Сил оборони з контрольованих Україною територій Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської обл., міжнародного визнання цих областей і Криму територією рф і, «природно ... скасування санкцій проти росії». Момент та зміст заяви очевидно мали за мету вплинути на перебіг дискусій учасників обговорення українського мирного плану в Швейцарії. Схоже, що войовнича риторика кремля щонайменше не досягла поставленої цілі, а, можливо, й послабила позиції окремих прибічників негайних переговорів з кремлем із врахуванням «законних інтересів росії».

Свідченням незмінності позиції росії і впевненості у доцільності продовження війни є не лише агресивна риторика, але й практичні кроки російської влади. За 2,5 роки відбулася тотальна мілітаризація зовнішньої політики, усіх сфер життєдіяльності російської держави та суспільства. Згідно з опублікованою 26 червня доповіді Royal United Services Institute, протягом війни російська оборонна промисловість наростила виробництво основних видів озброєнь, снарядів, далекобійних ракет і дронів у 5-10 разів. Автори доповіді вкотре наголошують на недостатній дієвості західних санкцій та слабких місцях режимів контролю за їх виконанням.

Зняття або ж, радше, послаблення обмежень на застосування західної зброї викликало прогнозовано гостру реакцію кремля, суть якої переважно обмежилася войовничою риторикою та погрозами симетричних і асиметричних заходів проти партнерів України. Окрім традиційних акцій ядерного шантажу, російські офіційні особи висловили наміри передачі озброєнь великої дальності своїм союзникам у боротьбі проти Заходу. Росія, можливо, вже розмістила тактичну ядерну зброю на території Білорусі, а режим Лукашенко активно підіграє путінському шантажу проти Польщі та країн Балтії.

Президент росії здійснив офіційні візити до КНДР та В'єтнаму, які, очевидно, мали на меті продемонструвати успіхи у формуванні «альтернативи НАТО». Однак якщо з Пхеньяна підписано договір про стратегічне партнерство, то домовленості з офіційним Ханоем обмежилися економічною сферою та запевненнями у міцній дружбі. Наразі залишається відкритим питання стосовно реакції Китаю та зростаючу активність кремля в регіоні.

Наприкінці червня з'явилися повідомлення про можливе направлення північно-корейських військово-інженерних підрозділів у зону російсько-українського конфлікту. Це, імовірно, є одним із пунктів домовленостей між лідерами рф і КНДР за підсумками поїздки путіна до Пхеньяну та у межах підписаної угоди про стратегічне партнерство. Направлення інженерних підрозділів змінює не стільки (дис)баланс сил, як характер конфлікту – через офіційну участь іноземного контингенту на боці росії.

Отже, аналіз найбільш важливих подій, політичних заяв та рішень дозволяє зробити наступні висновки:

- ✓ позиція російського військово-політичного керівництва стосовно умов припинення вогню та початку переговорів залишається ультимативною та незмінною;
- ✓ російський «повзучий» наступ без видимих оперативних результатів сприяє реалізації путінської стратегії досягнення цілей війни, підтримуючи нарративи про неможливість воєнної поразки росії та необхідність якомога швидшого початку переговорів про припинення вогню;
- ✓ з огляду на перспективу тривалої війни, Україна нагально потребує ефективної мобілізаційної політики, яка б забезпечила оптимальний баланс між рішенням завдань поповнення людського ресурсу для Сил оборони та задоволенням інших пріоритетів життєдіяльності країни та суспільно-політичної стабільності.

II. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Червень 2024 р. слід вважати успішним і продуктивним для української дипломатії. Він був насиченим стратегічно важливими подіями і процесами, що мають довгостроковий вплив на зовнішньополітичне становище України, перспективи опору російській агресії, ефективність реалізації зовнішніх пріоритетів у т. ч. на євроінтеграційному напрямі. Водночас посилювалася гостра ескалація конфліктності в різних регіонах світу, що додавало суперечливості та невизначеності ситуації на глобальному і регіональному рівнях.

МІЖНАРОДНІ ПРОЦЕСИ І ПОДІЇ

Подією геополітичного масштабу став інавгураційний Саміт миру (15-16 червня, Швейцарія). У заході взяли участь 100 країн і міжнародних організацій, що надало легітимності і геополітичної ваги українській мирній ініціативі. Близько 80 держав світу підтримали [Спільне комюніке](#) про основи миру, яке залишається відкритим для підписання. Загалом проведення саміту можна вважати успіхом української дипломатії, що підвищує її авторитет і вплив на світовій арені. Узагальнюючи підсумки цього заходу, слід відзначити наступне.

Перше. Саміт започаткував процес створення широкої коаліції держав для реалізації української Формули миру – спочатку перших трьох пунктів – продовольча і ядерна безпека, обмін полоненими. Ідеться про поступове узгодження спільної переговорної платформи і конкретних заходів для подальшого миротворчого процесу.

Друге. При всій значимості та важливості саміту – це скоріше преамбула до складного і тривалого політико-дипломатичного примушення країни-агресора до миру. Причому успішність цього процесу вирішальним чином залежить від консолідації та військово-фінансової допомоги країн-союзників Україні у протистоянні російській інтервенції.

Третє. Довкола саміту розгорнулась [гостра боротьба між коаліцією демократичних країн і табором авторитарних держав,](#)

які намагаються сформувати антизахідний альянс (зокрема, на базі БРІКС), як альтернативи ЄС і НАТО. Про це свідчать нещодавні зустрічі лідерів рф і КНР, червневі візити в. путіна до КНДР і В'єтнаму. Саміт поглибив поляризацію світової спільноти, визначив позиції країн світу щодо війни в Україні. Зокрема, виявилася кон'юнктурною і контрпродуктивною миротворча риторика Китаю, який посів проросійську позицію, проігнорувавши саміт і висунувши альтернативні «мирні ініціативи» з врегулювання т. зв. «української кризи».

Перспективне значення для Європи в цілому і України зокрема мали вибори до Європарламенту (6-9 червня). Ці вибори мали «подвійний результат». З одного боку, попри попередні прогнози про значне «поправління» Європарламенту, кардинальних змін у розподілі місць в його новому складі загалом не відбулося. Дещо зміцнила лідерські позиції [Європейська народна партія](#) (з 182 місць до 191), послабився прогресивний альянс соціалістів і демократів (з 154 до 135). Водночас успіх правих був помітним, але не переможним – Європейські консерватори і реформісти збільшили кількість депутатських мандатів з 53 до 71, а «Ідентичність і демократія» – з 37 до 58. Отже, праві сили дещо розширили присутність в Європарламенті.

З іншого боку, більш критичною і небезпечною є перемога правих партій на рівні окремих країн ЄС. Зокрема, у Франції правопопулістське «Національне об'єднання» (Марін Ле Пен) перемогло на виборах в Європарламент (31,4%) пропрезидентську коаліцію «Відродження» (14,6%), що спонукало Е. Макрона оголосити розпуск Парламенту і призначити нові вибори. За [попередніми прогнозами](#), «Національне об'єднання» має шанси перемогти на виборах до Національної Асамблеї. У Німеччині зміцнила позиції ультраправа партія «Альтернатива для Німеччини» (AfD), отримавши після ХДС/ХСС другий результат (16,3%). Своєю чергою, в Австрії перемогла ультраправа «партія свободи». У Бельгії ліберальний уряд подав у відставку у зв'язку з

перемогою на місцевих парламентських виборах правих націоналістів з партії «Новий фламандський альянс». У Нідерландах також зросла популярність правої «партії свободи» Г. Вільдерса (PVV). Отже, зростання впливу ультраправих популістських сил в ряді країн ЄС є несприятливою і небезпечною тенденцією, яка, з одного боку, загрожує єдності ЄС, ефективності його внутрішньої і зовнішньої політики, а з іншого — може ускладнити подальшу інтеграцію України до Євросоюзу.

Окреслюючи процеси ротації європейського політичного істеблшменту, слід додати, що позитивним для Києва було обрання ряду проукраїнських політиків на керівні посади європейських інституцій. Зокрема, на червневій сесії ПАРЕ Генеральним секретарем Ради Європи було обрано швейцарського політика А. Берсе, який **заявив**, що підтримка і допомога Україні буде пріоритетним напрямом діяльності Ради Європи. Водночас 26 червня Північноатлантична Рада призначила Генсеком НАТО екскерівника уряду Нідерландів М. Рютте. 27 червня **саміт лідерів ЄС** обрав експрем'єра Португалії А. Кошту Президентом Європейської Ради, прем'єрку Естонії К. Каллас — Високим представником ЄС із закордонних справ і безпекової політики, Урсулу фон дер Ляєн — Президенткою Єврокомісії (але це призначення потребує затвердження Європарламентом).

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ

Зовнішня політика офіційного Києва була зосереджена в основному на наступних напрямках: опір російській агресії (зміцнення ППО, постачання зброї для ЗСУ), просування власних ініціатив і інтересів на світовій арені, відкриття переговорного процесу з ЄС, укладення договорів з країнами-союзниками щодо співробітництва у сфері безпеки тощо.

Політичний діалог з іноземними партнерами

У першій половині червня спостерігалася рекордна інтенсивність візитів, зустрічей, консультацій української сторони з іноземними партнерами, що пояснювалося підготовкою до Саміту миру. На початку місяця Президент України взяв участь у безпековому саміті «Діалог Шангри-Ла» (Сінгапур), на полях якого зустрівся з лідерами країн Південно-Східної Азії, дипломатами і представниками бізнесу.

3 червня відбувся перший в історії української дипломатії візит на вищому рівні до Філіппін. А 5 червня В. Зеленський відвідав Катар, де мав переговори з Еміром країни.

Важливою була участь української делегації (6-7 червня) в **офіційній міжнародній церемонії** відзначення 80-річчя висадки військ союзників у Нормандії. У рамках цього заходу відбулась низка переговорів з керівництвом Франції, підписано чотири міжурядові угоди, а також відбулась зустріч з Президентом США і делегацією американських парламентарів. Згодом, 11-12 червня українська делегація взяла участь у міжнародній Конференції з відновлення України в Берліні, де відбулись консультації з керівництвом Німеччини. Наступною країною була Саудівська Аравія, де пройшли переговори на вищому рівні з Прем'єр-міністром Мухаммадом бін Салманом аль Саудом. У рамках саміту G7 (Італія), відбулись зустрічі з лідерами «Великої сімки», Прем'єр-міністром Індії і Папою Римським Франциском.

Своєю чергою, продуктивним і насиченим з точки зору політико-дипломатичних контактів був згаданий вище Саміт миру, під час якого українська делегація провела серію переговорів з керівниками США, ЄС, Аргентини, Грузії, Чилі, Кіпру тощо.

У другій половині червня Україну відвідали керівники парламентів Литви, Польщі, Німеччини, урядовці Швеції, Ірландії. 27 червня на полях Саміту ЄС відбулись переговори з керівництвом ЄС і НАТО, лідерами Чехії, Естонії, Литви, Словенії тощо. Паралельно тривали політико-дипломатичні контакти на парламентському, урядовому рівнях, спрямовані на просування українських інтересів, насамперед у сфері безпеки та євроінтеграції.

Просування українських інтересів та ініціатив на світовій арені

Після проведення Саміту миру продовжилось обговорення його підсумків та ініційовано проведення конференцій з розробки дорожніх карт по трьох напрямках визначених у комюніке Саміту миру. Де-факто розпочинається нова фаза політико-дипломатичного миротворчого процесу, яка триватиме на фоні боротьби між демократичним і авторитарним полюсами світової спільноти за вплив на країни Глобального Півдня.

Серед інших важливих напрямів просування українських інтересів слід відзначити наступні.

Перше. Головним пріоритетом є забезпечення поставок зброї для фронту і зміцнення протиповітряної оборони країни. Протягом червня ряд країн-партнерів, зокрема, США, Німеччина, Іспанія, Італія, Литва, Естонія, Норвегія та ін. заявили про надання Україні чергових пакетів військової допомоги, що містять широку номенклатуру озброєнь. Також почалися поставки до України снарядів в рамках чеської ініціативи. 13 червня відбулось чергове засідання групи «Рамштайн», до якої приєдналася Аргентина. Сплановані подальші кроки зміцнення обороноздатності України. Водночас міністри оборони країн НАТО ухвалили «Оперативний план розширення підтримки України», який передбачає збільшення ролі Альянсу у координації постачання зброї та проведення навчань ЗСУ. Згодом лідери ЄС на червневому саміті домовилися посилити безпекову підтримку України. У висновках саміту наголошується, що «Європейська Рада закликає активізувати військову підтримку України...».

Друге. Активно триває процес підготовки і укладення безпекових угод з країнами-союзниками. 13 червня на полях саміту G7 В. Зеленський підписав з Президентом США Джо Байденом «Двосторонню безпекову угоду між Україною та США», що закладає засади довгострокового партнерства Києва та Вашингтона у сфері безпеки. Того ж дня була підписана «Угода про підтримку України та співробітництво між Україною та урядом Японії», яка (в рамках Конституції Японії) передбачає фінансово-економічну, гуманітарну допомогу і співробітництво в різних сферах. Згодом, 27 червня були укладені угоди про співробітництво у сфері безпеки з Литвою і Естонією. Стратегічне значення має підписання того ж дня «Спільних безпекових зобов'язань між Україною та Європейським Союзом», де вперше закріплюються багатосторонні довгострокові зобов'язання всіх держав ЄС надавати Україні підтримку і допомогу в усіх ключових сферах: військовій, фінансовій, гуманітарній та політичній впродовж десяти років.

Паралельно в червні тривали переговори і консультації з 10 країнами щодо укладення двосторонніх безпекових угод.

Третє. Офіційний Київ докладає зусиль до активізації процесів зовнішньої фінансово-економічної підтримки для протистояння російській агресії. У цьому плані важливим кроком стала Конференція з відновлення України в Берліні (11-12 червня), яка визначила додаткові напрями допомоги – бізнес, євроінтеграція, громади та людський капітал. Конференція дала старт проектам на суму €16 млрд. Було підписано понад 110 угод про партнерство в різних сферах.

Також значимими для України були результати червневого саміту G7, який затвердив механізм надання 50 млрд додаткового кредитного фінансування Україні за рахунок прибутків від заморожених активів країни-агресора.

Четверте. Триває процес політико-правового засудження російської інтервенції проти України і міжнародної ізоляції країни-агресора. 25 червня Міжнародний кримінальний суд видав ордери на арешт ексміністра оборони рф С. Шойгу і начальника Генштабу російської армії В. Герасимова за масовані обстріли енергосистеми України. 26 червня ПАРЄ ухвалила три резолюції, де зазначається про: створення спецтрибуналу за злочини рф в Україні; механізм компенсації втрат, завданих російськими окупантами; протидію геноциду і намаганням знищити українську культурну ідентичність. 29 червня на літній сесії в Бухаресті ПА ОБСЄ ухвалила резолюцію, якою визнала дії росії в Україні геноцидом проти українського народу і заклікала до притягнення до відповідальності країну-агресора за скоєні злочини.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗДОБУТКИ НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

Стратегічно важливою подією, що має історичне значення для України, стало офіційне відкриття переговорного процесу про вступ України до ЄС, що відбулось 25 червня на міжурядовій конференції в Люксембурзі. Слід згадати, що 7 червня Єврокомісія надала позитивну оцінку здійсненим реформам в Україні, а 21 червня Рада ЄС затвердила мандат (переговорну рамку) на переговори про вступ з Україною і Молдовою.

Відтак, розпочато фінальний етап приєднання нашої країни до ЄС. Ця подія є вагомим політичним, моральним, мобілізуючим стимулом для України. Однак при цьому слід мати

на увазі, що, по-перше, практичні переговори почнуться пізніше вже з новою Єврокомісією після здійснення ряду технічних, моніторингових процедур. По-друге, з огляду на представлений Будапештом план головування в ЄС, є підстави прогнозувати, що Угорщина надаватиме пріоритет інтеграції Західних Балкан і гальмуватиме переговори з Україною. Однак, очевидно, що така політика не буде підтримана і втілена країнами ЄС.

Підсумовуючи події червня 2024 р., слід відзначити ряд стратегічно важливих для України заходів і рішень, які слід віднести до активу української дипломатії. Ідеться про

підтримку світовою спільнотою Саміту миру, укладення Києвом довгострокових безпечових угод зі світовими лідерами – США, ЄС, Японією, а також з країнами-союзниками – Литвою і Естонією. Своєю чергою, історичний сенс для України має офіційне відкриття переговорного процесу про вступ до ЄС. Але з іншого боку, на фоні просування мирних українських ініціатив і активної євроінтеграції набуває вирішального значення політичне і силове забезпечення цих процесів – консолідація світової спільноти у підтримці нашої країни, надання повномасштабної воєнної і фінансової допомоги у боротьбі з російською агресією.

IV. ЕКОНОМІКА

РІШЕННЯ

Уряди країн-партнерів України, крім безпосередньо військової, економічної та гуманітарної допомоги, значну увагу приділяють посиленню безпечних умов для економічної діяльності та вживають заходів, щоб зміцнити довіру інвесторів і допомогти залучити капітал у приватний сектор України, зокрема шляхом страхування політичних ризиків, а також через кредити, кредитні гарантії та інвестиції в акціонерний капітал.

Заслугує на увагу те, що американська корпорація з фінансування міжнародного розвитку (The U.S. International Development Finance Corporation – DFC) **оголосила** про ухвалення рішення стосовно нового пакету фінансування, який включає операції зі страхування політичних ризиків для України. Загальна вартість **чотирьох нових угод** (в рамках пакету) становить \$357 млн, в результаті чого загальний обсяг операцій DFC в Україні з моменту початку широкомасштабної війни сягнув \$848 млн, а загальний портфель – \$1,6 млрд.

Особливістю пакету є те, що один з проєктів, обсягом \$150 млн, буде спеціально спрямований на страхування політичних ризиків для підтримки операцій в українському аграрному експортному секторі, який на сьогодні є головним стабілізаційним сектором вітчизняної економіки.

Вказана страхова підтримка міжнародних корпорацій може позитивно вплинути на фінансові рішення й інших партнерів. Це набуває додаткової гостроти, оскільки Україна і спецкомітет кредиторів, який представляє власників майже 20% українських єврооблігацій, у результаті переговорів стосовно реструктуризації українських боргових зобов'язань **не змогли досягти угоди**. Завдання реструктуризації є необхідною умовою для належного фінансування оборонних потреб країни, а також започаткування програми відновлення та реконструкції.

Зазначається, що угоди не вдалося досягти, зокрема й через неприйнятність запропонованих комерційними кредиторами умов для МВФ і Групи офіційних кредиторів України. Зокрема, у МВФ оцінили угоду як таку, що не відповідає цільовим показникам DSA (Debt Sustainability Analysis) МВФ.

Україна і надалі має докладати зусиль, щоб угоду про реструктуризацію можна було досягти в найближчі тижні до закінчення діючої відстрочки платежів. Додатковим позитивним стимулом є те, що вже обговорюються пропозиції реструктуризації боргу України, які передбачають **номінальне зниження боргу** від 25% до 60% залежно від темпів відновлення країни протягом періоду дії Програми МВФ.

ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Як вказувалось раніше, за оцінками і прогнозами НБУ, представленими у квітневому інфляційному звіті, **відновлення економіки триватиме**, хоча буде стриманим. Такі оцінки підтверджуються на практиці.

Особливістю економічного середовища весняних місяців є те, що через російські атаки на українські електростанції відбулося руйнування до половини потужностей генерації електроенергії, у зв'язку з чим було застосовано обмеження постачання електроенергії для бізнесу. Одним з вагомих наслідків стало те, що приріст реального **ВВП України** сповільнювався упродовж вказаного періоду. Так, у травні **ВВП України зріс** на 3,5% до аналогічного періоду попереднього року, порівняно з 4,2% у квітні та 4,9% у березні. Втім, певну роль відіграв і «ефект бази», оскільки минулорічною весною вже відбувалось зростання ВВП.

Поряд з тим, динаміка різниці економічних сфер різниться. Так, темпи приросту валової доданої вартості (ВДВ) у переробній промисловості **сповільнились** з 11% до 5%. Однак реальна ВДВ в транспорті зросла на майже

15%, порівняно з 11% у квітні, зокрема через розблокування західного кордону. А український морський коридор дозволяє тримати високим експорт через морські порти, і, що важливо, експорт не лише зернових, але й залізної руди і продукції металургії. Відтак, слід очікувати загального розширення експорту.

Як вказувалось у попередньому аналітичному огляді, у травні НБУ запровадив широкі заходи валютної лібералізації. Як припускалося, одним з вагомих наслідків могло стати помітне зменшення міжнародних резервів НБУ. І дійсно, за травень валютні резерви скоротилися на \$3,4 млрд, і наразі це **рекордне з початку війни** скорочення резервів упродовж одного місяця. Відтак, станом на 1 червня 2024 р., міжнародні резерви України становили \$39 млрд. Як **пояснюють в НБУ**, така динаміка зумовлена валютними інтервенціями для забезпечення курсової стійкості та борговими виплатами країни в іноземній валюті, які частково були компенсовані надходженнями від розміщення валютних облігацій внутрішньої державної позики (валютні ОВДП) та допомоги від міжнародних партнерів.

Загалом, за січень-травень **через проведення валютних інтервенцій** чистий продаж на міжбанківському валютному ринку склав \$11,2 млрд.

Приріст попиту на іноземну валюту переважно пов'язаний із тиском із боку населення і малого бізнесу. За січень-травень 2024 р. вони купили готівкової валюти на суму \$9,7 млрд, що на \$2,6 млрд перевищує показник аналогічного періоду минулого року.

Підвищення активності населення та банків у операціях із купівлі іноземної валюти ще не свідчить про розбалансування валютних очікувань. Поряд з цим, слід вказати, що суттєве зростання валютного тиску фіксувалося саме у ті періоди, коли Нацбанк оголошував свої кроки щодо валютної лібералізації та послаблення валютних обмежень.

Слід також зробити загальне зауваження. Оскільки платіжний баланс України є суттєво дефіцитним (зовнішньоторговельне, товарів і послуг, сальдо у 2023 р. склало -21% ВВП), що є наслідком війни, то зрозуміло, що після послаблення чи скасування валютних обмежень і запровадження гнучкого курсування значно зріс попит на іноземну

валюту, у т. ч. у домогосподарств, які розглядають готівкову іноземну валюту як засіб не лише торговельних операцій, але й спосіб безризикових заощаджень. Що «стимулює» перетікання міжнародних валютних резервів у готівкову валюту вітчизняних домогосподарств. Звичайно, це послаблює стабілізаційні можливості НБУ, однак водночас це зміцнює надійність грошових ресурсів у населення.

Поки ж наявний обсяг резервів цілком співвідноситься з виконанням стабілізаційних завдань України.

Вітчизняні бізнес і домогосподарства дещо знизили інтерес до внутрішніх активів. Так, згідно з **даними** НБУ, портфель облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), що належать юридичним особам, зменшився на 2,1 млрд грн (-1,3%) і становить 159,3 млрд грн. Водночас **портфель фізичних осіб знизився** на 1,9 млрд грн (-3%) до 59,9 млрд грн. Частково вказане зниження вдалося компенсувати через українські банки, які збільшили свої обсяги на 1,3 млрд грн (+0,2%) до 686,5 млрд грн.

Вітчизняна промисловість надає обнадійливі (проте все ще не стійкі) свідчення відновлення, і що особливо важливо – у металургії. Упродовж січня-травня 2024 р. в Україні було вироблено 3,14 млн т сталі, що на 31,2% або 747 тис. т більше, ніж за такий же період минулого року, про що **свідчать** дані об'єднання «Укрметалургпром». Зокрема, випуск прокату (чи не найбільш витребуваного для виробництва озброєння) збільшився на 26,5%, до 595 тис. т.

Тим більше це важливо, зважаючи на те, що, як **повідомлялось** раніше, у I кв. року українські підприємства зменшили споживання металопрокату на 27,3%. Тобто поки йдеться переважно про те, що попит вітчизняних підприємств лише стабілізувався (що з огляду на енергетичні проблеми України вже може розглядатись як відносний позитив). При цьому, слід нагадати, що металургія була однією з найвагоміших експортних ніш вітчизняної економіки.

Глобальний лідер контейнерних перевезень, Maersk Group, запускає **перший контейнерний сервіс** до портів Великої Одеси після початку повномасштабної війни. Це важливе зрушення у транспортних перевезеннях, що збільшить експортні поставки України.

Припускається, що в найближчі місяці обсяги відвантажень **можуть збільшитись вдвічі**, оскільки до перевезень долучатиметься більше судноплавних компаній. При збільшенні кількості суден можливо, що сервіс буде обходити румунські порти (куди зараз спрямовуються основні потоки морських перевезень України), відправляючи контейнери напряму в Україну з Єгипту та Туреччини, як це було до війни.

Федеральний резерв на своєму сьомому засіданні в червні 2024 р. **залишив цільовий діапазон** облікової ставки США на рівні 5,25–5,50%. Зазначимо, як політики, так і більшість фахівців не вважають за доцільне знижувати цільовий діапазон доти, доки не буде більшої впевненості в тому, що інфляція стабільно рухається до 2% (зараз все ще перевищує 3%).

На думку експертів, до кінця року може відбутись лише одне зниження відсоткової ставки, а подальші зниження відбудуться у 2025 р., що є сигналом стосовно необхідності утримання вартості запозичень на високому, щоб повністю вивести інфляцію до цільових рівнів.

Раніше ЄЦБ **знизив** свої ключові процентні ставки на 25 б. п., встановивши основну ставку за операціями рефінансування до 4,25%.

Як неодноразово вказувалось, утримання високої ставки центробанку, що зумовлено потребами приборкання інфляції, яка «тягнеться» у США та ЄС з 2022 р. внаслідок російської агресії, водночас справляє гальмівний вплив на реальний сектор. Тому виглядає доречно, що ЄЦБ все ж наважився на слабе зниження ставки, щоб хоч трохи підігріти європейську економіку, яка все ще не може вийти з кризового шоку (прогноз

зростання у 2024 р. – 1-1,5%), що також стане стимулом і для української економіки.

S&P Global Ratings **повідомило** про одночасне зниження рейтингів Естонії, Латвії та Литви, що зумовлено впливом війни в Україні та геополітичними ризиками, пов'язаними із сусідством з росією. Таке сусідство є негативним чинником для економічного зростання загалом в Балтійському регіоні, а також може послабити фінанси та конкурентоспроможність країн у середньостроковій перспективі.

Серед особливостей окремих країн, зазначається, що **основними причинами зниження рейтингу** Естонії може бути зростання державного боргу, бюджетний дефіцит та слабкий стан економіки країни. Водночас рейтинг Естонії підтримують сильні інститути та міцна економічна та бюджетна політика, а також членство в ЄС та НАТО.

Економічні та фінансові показники Латвії залишалися загалом стійкими до непрямого впливу війни в Україні, проте перехід до швидшого економічного зростання та скорочення дефіциту держбюджету може сповільнитися через збільшення видатків на пріоритетні сфери, такі як безпека та оборона.

Нагадаємо, раніше Ізраїль був **обурений** першим в історії зниженням свого рейтингу, яке поки що не вплинуло на ринки, але викликало занепокоєння, що позиція уряду серед інвесторів може постраждати, оскільки він розпочинає майже рекордні запозичення для фінансування війни.

Для України залишається вкрай важливим, щоб економіки партнерських країн та їх сприйняття рештою світу мали позитивну динаміку, що, водночас, створюватиме «додаткові» ресурси для допомоги Україні.

V.

ЕНЕРГЕТИКА УКРАЇНИ В ЧЕРВНІ 2024 р.

Унаслідок масованих атак РФ на об'єкти енергетичної інфраструктури в березні-червні 2024 р. Україна **втратила** 9 ГВт установленої потужності, що еквівалентно споживанню Нідерландів або Словаччини разом із державами Балтії. Через виведення з ладу низки об'єктів розподілу, **40%** гідро- і **90%** теплової генерації, НЕК «Укренерго» щоденно фіксує небаланси в енергетичній системі України.

Упродовж звітнього періоду в Україні генерувалося лише 8,0-8,5 ГВт електричної енергії щогодини (-1 ГВт порівняно з травнем; у 2021 р. — до 18 ГВт). На АЕС припадало 48% генерації, станції на ВДЕ — 18%, ГЕС — 17%, ТЕЦ — 10%, ТЕС — 8%.

Лише два дні від початку літа минули без запровадження обмежень. Графіки аварійних та/чи стабілізаційних вимкнень діяли впродовж 44% годин червня. Пропускна спроможність міждержавних перетинів використовувалася в обсязі, близькому до максимального (1,6-1,7 ГВт), 10 разів. 14 червня Україна отримала з п'яти держав — Молдови, Польщі, Словаччини, Румунії та Угорщини — рекордні для неї 31,9 ГВтгод енергії.

Наслідки російських ударів свідчать, що в цьому році ворог зосередився на знищенні маневрової потужності української ОЕС, що забезпечує проходження ранкових і вечірніх піків споживання. І хоча ранковий небаланс частково вдається компенсувати завдяки роботі сонячних електростанцій, частка яких у структурі генерації в червні поступалася лише АЕС, у вечірні години дефіцит енергії є більшим, ніж сумарні можливості імпорту, ГЕС, ТЕЦ і ВЕС.

Хоча уряд підняв ціни на електричну енергію для побутових споживачів і бюджетних установ, виділив на відбудову енергосистеми близько 11 млрд грн і, спільно з Енергетичним Співтовариством, акумулював у Фонді підтримки енергетики України ще 26 млрд грн, цих коштів і, найголовніше, часу, недостатньо, щоб забезпечити нормальне проходження

осінньо-зимового періоду 2024-2025 рр. Для відновлення втраченого потрібно припинення воєнних дій, декілька років і понад 40 млрд грн.

Проходження літнього піку споживання та осінньо-зимового періоду 2024-2025 р. без запровадження обмежень споживання електричної енергії вбачається малоімовірним. У міжсезоння, за умови зростання споживання електричної енергії в серпні не більше, ніж на 5-10%, порівняно з травнем, очікується дефіцит в обсязі 1-3 ГВт. Небаланс буде зумовлений ремонтними кампаніями на АЕС (до трьох одночасно), обмеженими можливостями імпорту (1,7 ГВт), а також передачі електричної енергії із заходу на схід і південь. В опалювальний сезон, за умови одночасного функціонування дев'яти енергоблоків АЕС, збільшення пропускної здатності міждержавних перетинів з 1,7 до 2,2 ГВт і відновлення щонайменше 2 із 8 ГВт потужності великих ТЕС, нестача становитиме від 3 до 5 ГВт. Небаланс буде зумовлений неможливістю швидкого змінення архітектури енергетичної системи України.

При цьому, внаслідок серйозної шкоди, нанесеної **всім** великим станціям, енергетикам не вдається повною мірою користатися зарезервованим паливом, зокрема вугіллям, запаси якого на складах ТЕС і ТЕЦ зросли в червні до 2,6 млн т, і газом, темпи закачування якого в підземні сховища «на 390 млн куб. м **перевищують** показник аналогічного періоду 2023 р.». Попри це, НАК «Нафтогаз України» планує до початку осінньо-зимового періоду 2024-2025 рр. накопичити 13 млрд куб. м газу й **довести** річний показник видобутку до 15 млрд куб. м.

Варто розуміти, що російські удари триватимуть, а гарантовано захистити енергетичні об'єкти від чергових атак неможливо через нестачу багаторівневих систем ППО і ПРО, передусім автоматизованих. Тому за **рішенням** Ставки Верховного Головнокомандувача, Генеральний штаб Збройних сил України має впродовж літа «вжити заходів

щодо посилення протиповітряного прикриття об'єктів енергетичної інфраструктури, зокрема тих, де відбуватимуться ремонтні й відновлювальні роботи».

Скоротити очікуваний дефіцит енергії можна лише за умови зосередження наявних і доступних ресурсів на відбудові об'єктів інфраструктури, тривалість відновлювальних робіт на яких не перевищує шість місяців, і забезпеченні енергетичної автономності населених пунктів, районів у містах, зокрема шляхом залучення приватного бізнесу до будівництва, розміщення в територіальних громадах та експлуатації енергетичних установок, зокрема когенераційних, а також пов'язаних із ними систем накопичення енергії й малих розподільних мереж.

У травні-червні Кабінет Міністрів України та НКРЕКП ухвалили низку рішень, спрямованих на відбудову пошкоджених мереж і систем, стимулювання будівництва нових об'єктів генерації, зменшення втрат від майбутніх російських атак і вирішення боргових проблем, що заважають нормальному функціонуванню енергетичних ринків.

Зокрема, було **запроваджено** жорсткі заходи з економії електричної енергії; затверджено **порядок** надання фінансової державної підтримки домогосподарствам, що встановлюють фотоелектричні модулі та/чи вітрові установки; **повідомлено** про поширення можливостей Урядової **програми** «Доступні кредити 5-7-9%» на будівництво та влаштування газотурбінних, газопоршневих і біогазових установок; **розроблено** ефективні моделі приєднання та/чи встановлення генеруючих установок і продажу відпущеної в мережу електричної енергії. У червні набув чинності **порядок** визначення й застосування граничних величин споживання електричної потужності, що «**сприятиме** забезпеченню принципу справедливого розподілу електроенергії між споживачами». НКРЕКП **збільшила** з 1 до 5 років максимальний термін укладання контрактів із надання допоміжних послуг на ринку електричної енергії, перетворивши Україну в цьому сегменті на преміальний ринок, привабливий для приватних інвесторів. Було суттєво **спрощено** встановлення малих енергетичних установок, блочно-модульних котельень, генераторів (потужністю від 1 МВт), а також їхнє **приєднання** до мереж

і систем. Завдяки **установленню** фіксованих максимальних і мінімальних граничних **цін** (прайс-кепів) на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому ринку та балансуєчому ринку імпорту енергії зріс майже вдвічі з одночасним скороченням кількості випадків надання аварійної допомоги.

Вирішенню боргової проблеми сприяло **рішення** про можливість зарахування зустрічних однорідних вимог учасників ринку електричної енергії. Втім, фінансовий стан галузі залишається незадовільним. Попри скорочення, **заборгованість** з оплати енергії виробникам становить 17,9 млрд грн, а **борг** з оплати постачальникам універсальних послуг — 15,5 млрд грн. Учасники ринку **винні** НЕК «Укренерго» близько 32 млрд грн за отримання послуг з передачі й диспетчеризації. Борги на балансуєчому ринку **сягнули** 31 млрд грн. РНБО **доручило** Кабінету Міністрів ухвалити рішення щодо врегулювання цих заборгованостей, проте урядовий **законопроект**, який «дозволить суттєво покращити ситуацію на ринку електроенергії та розв'язати питання боргів», до Верховної Ради ще не подано.

На зовнішніх енергетичних ринках ситуація для України залишається достатньо сприятливою. Ціни на електричну енергію в Польщі, Словаччині, Румунії, Угорщині сприяють її купівлі Україною впродовж усієї доби. Утім, суттєва нестача пропозиції, що виникла через пошкодження об'єктів енергетичної інфраструктури внаслідок російських атак та обмежені можливості імпорту, спричинила швидке зростання внутрішньо українських цінних індексів на ринку «на добу наперед» і внутрішньодобовому ринку (на 60-80% із квітня).

Газ на зовнішньому ринку коштує дешевше, аніж рік тому, проте не настільки, щоб стимулювати відновлення роботи промислових підприємств, які використовують його як сировину. Встановленню більш прийнятної для вітчизняних споживачів вартості газу сприяло б збільшення ліквідності біржового ринку завдяки розробленню стандартизованих торгових продуктів і запровадження обов'язкового продажу на біржі не менше 15% видобутого в Україні ресурсі. Проте владного рішення про схвалення цих пропозицій досі не ухвалено.

Нафтопродуктів на зовнішньому ринку достатньо для задоволення попиту, який зростає завдяки збільшенню кількості автомобільних перевезень і початку сезону відпусток. Зберігається профіцит дизельного палива. Автомобільний бензин в Україні дещо подорожчав (+0,9% порівняно з травнем), тоді як індикативні ціни на дизельне паливо і скраплений нафтовий газ майже не змінилися. Сформоване в травні співвідношення роздрібних цін на пропан-бутан й високооктановий бензин (45%) сприяє подальшій відмові споживачів від купівлі дорогого бензину. Суттєві зміни на цьому ринку можливі, лише якщо Верховна Рада України ухвалить у липні проголосований у першому читанні [законопроект](#) про підняття ставок акцизного податку на 7-28% (залежно від виду нафтопродукту).

Червень видався продуктивним із точки зору розвитку міжнародного співробітництва. Під час Міжнародної конференції з

відновлення України (URC 2024) у Берліні укладено 12 міжнародних [угод](#) про співпрацю в питаннях розбудови енергетичних мереж і систем з фінансовими установами та енергетичними компаніями. Підписано Двосторонню безпекову [угоду](#) між Україною та Сполученими Штатами Америки, Спільні безпекові [зобов'язання](#) між Україною та Європейським Союзом, [Угоду](#) про підтримку України та співробітництво між Україною та урядом Японії, [Угоду](#) про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Литовською Республікою, [Угоду](#) про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Естонією. Цими документами передбачено, зокрема, сприяння відновленню, забезпеченню безпеки та стійкості критичної інфраструктури, підтримка енергетичної безпеки України, її «зеленого переходу» та зміна архітектури її енергетичної системи, що має стати сучасною, чистішою, децентралізованою та інтегрованою з європейською.

VI. СОЦІАЛЬНА СФЕРА

28 червня уряд схвалив [Бюджетну декларацію на 2025-2027 рр.](#), яка має стати основою для підготовки Державного бюджету на наступні три роки. Положення та показники Бюджетної декларації на 2025-2027 рр. ґрунтуються на пріоритетних завданнях щодо продовження європейської інтеграції України та стратегічних орієнтирах, визначених у Меморандумах про економічну та фінансову політику в рамках співробітництва з МВФ, рекомендаціях Європейської комісії тощо.

Бюджетну політику буде спрямовано на зменшення рівня дефіциту державного бюджету в 2025-2027 рр., що був збільшений з метою задоволення потреб у фінансових ресурсах держави після початку повномасштабної збройної агресії РФ. Бюджетна декларація, зокрема, спрямована на комплексний розвиток економіки, активізацію суміжних сфер, підвищення рівня життя населення, повернення людей в Україну, покращення демографічної ситуації.

Пріоритетними напрямками концентрації обмежених фінансових ресурсів держави стане: європейська інтеграція України; державна політика щодо соціальних стандартів та гарантій, соціальна політика; нова ветеранська політика; освіта для успішної країни; ефективна цифрова держава; соціальний перехід; стійка економіка; енергетична незалежність; сучасна медицина; відбудова зруйнованого.

Декларація передбачає щорічне підвищення податкових надходжень, що (в обсязі близько +340 млрд грн щороку), зменшення зовнішньої допомоги та відновлення Дорожного фонду, з якого фінансується ремонт та будівництво доріг. Саме підвищення податкових надходжень має компенсувати зменшення обсягів міжнародної допомоги.

Декларація зазначає, що подальший економічний розвиток України залежить від розвитку безпекового середовища, обсягів міжнародної фінансової допомоги та динаміки міграційних процесів. В цих умовах продовжуватиметься політика, спрямована на підтримку соціально вразливих груп населення, за рахунок виконання різних програм

(компенсація бізнесу за працевлаштування тимчасово переміщених осіб, виплати внутрішньо переміщеним особам, сприяння трудовій зайнятості за допомогою виконання програми «Армія відновлення» тощо).

Прогнозні показники на 2025-2027 рр., розраховані в умовах воєнного часу, високої невизначеності можуть бути уточнені та переглянуті як у бік покращення, так і в бік погіршення. Наявність надзвичайної невизначеності щодо подальшої реалізації безпечових ризиків та зовнішніх факторів робить можливим реалізацію різних сценаріїв економічного розвитку, що передбачає високу імовірність перерозподілу фінансових ресурсів відповідно до пріоритетів державної політики. Особлива увага приділятиметься проведенню оглядів витрат у сферах, які мають істотний вплив на державні видатки, — соціальний захист, освіта, охорона здоров'я, бізнес-середовище, підтримка малого та середнього бізнесу, сільське господарство, енергетика.

Міністерство соціальної політики України запропонувало [зміни до законодавства](#), які передбачають відмову від використання прожиткового мінімуму при визначенні розміру [соціальних виплат та стипендій](#). Цей крок має на меті інтегрувати програми соціальної підтримки, зосереджуючись на допомозі особливо вразливим категоріям населення і підвищенні точності цільових виплат, а також «консолідацію програм соціальної підтримки, спрямованих на підтримку найбільш вразливих категорій громадян, виведення таких сімей із складних життєвих обставин та підвищення адресності надання державної допомоги».

Оскільки показник прожиткового мінімуму втратив свою первинну сутність критерію, що визначає ризик потрапляння громадян за межу бідності, і став фактично розрахунковим показником (наразі в законодавстві до прожиткового мінімуму прив'язано понад 180 різноманітних видів виплат, значна частина яких не має відношення до прожиткового мінімуму як до критерію бідності), це унеможливує використання прожиткового мінімуму за його основним призначенням — визначення ризику потрапляння за межу бідності.

Запропоновані Міністерством соціальної політики зміни пропонують запровадження т. зв. розміру базової соціальної допомоги, який пропонують визначати як різницю між сукупним розміром базової величини для сім'ї та середньомісячним сукупним доходом сім'ї.

На 2025 р. пропонується встановити базову величину соціальної допомоги у розмірі 4 тис. грн. Розмір базової величини для сім'ї визначатимуть на рівні 100% такої базової величини для уповноваженого представника сім'ї та 70% такої базової величини – для кожного наступного члена сім'ї, відповідно до яких розраховується допомога. Для осіб, які набули право на пенсію, розмір базової величини встановлюється пропорційно страховому стажу відповідно від 60% до 100%.

У випадку запровадження базової соціальної допомоги, за оцінками Міністерства соціальної політики, витрати на неї будуть співмірними видаткам у 2024 р. Запропоновані зміни не є радикальним реформуванням, тому що прожитковий мінімум фактично буде прив'язаний до нового показника. З урахуванням запропонованого базового показника у 4 тис. грн, суми фактичних нарахувань суттєво змінені не будуть. Проте це дозволить заощадити на невластивих показниках, що було прив'язано до прожиткового мінімуму.

Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ) одностайно ухвалила резолюцію, яка закликає уряд України повернути виплати всім внутрішнім переселенцям (з 1 березня 2024 р. деякі категорії вимушених внутрішніх переселенців були позбавлені соціальних виплат, зокрема, було ухвалене урядове рішення переглянути принцип нарахування допомоги, щоб мотивувати переселенців працевлаштовуватися та знизити соціальне навантаження на бюджет).

Доповідь ПАРЄ «Терміновий заклик до Європи та її партнерів: розробка короткострокових та довгострокових політичних рішень для переміщених осіб з України та їх підтримка» закликає держави-члени ЄС продовжити термін узгодженого тимчасового захисту для громадян України або відкрити нові можливості для забезпечення регулярної та юридично безпечної присутності громадян України на території країн ЄС з доступом до прав, доступних для осіб, які шукають притулку. Також резолюція ПАРЄ:

- ✓ підтримує продовження терміну дії Директиви ЄС про тимчасовий захист

українців та пошук довгострокових рішень для розміщення переміщених осіб;

- ✓ підтверджує право осіб, які перебувають під тимчасовим захистом, звертатися за притулком та пропонує надавати постійне місце проживання після трьох років перебування;
- ✓ закликає до збільшення політичної підтримки та необхідного фінансування для реалізації політики внутрішнього переміщення в Україні;
- ✓ зазначає, що програми довгострокової підтримки ВПО, що проживають в Україні, повинні включати фінансову допомогу для забезпечення доступу до житла, включаючи соціальне житло, а також кредити на реконструкцію приватного житла та іншу підтримку для пошуку довгострокових рішень житлового питання, у т. ч. шляхом сталої реінтеграції у ринок оренди житла; та психологічну підтримку.

ПАРЄ також зазначає, що повернення переміщених осіб до своїх будинків може вимагати багаторічної підготовки, яка має розпочатися вже зараз. Повернення, безумовно, буде пов'язане з наданням фінансової допомоги на переселення, і необхідно вирішити питання про виплату допомоги на переселення та реінтеграцію протягом певного періоду часу.

При цьому 25 червня 2024 р. Рада Євросоюзу продовжила термін тимчасового захисту для біженців з України до березня 2026 р. Нагадаємо, що люди, які користуються тимчасовим захистом, мають однакові права на всій території ЄС. Ці права включають: проживання; доступ до ринку праці та житла; медичну допомогу; соціальну допомогу; доступ до освіти для дітей. Останнім часом з'являються повідомлення що Україна веде переговори з ЄС щодо встановлення нових правил для того, щоб сприяти поверненню більшої кількості українських біженців у 2025 р.

У Єврокомісії зазначали, що не вноситимуть ніяких пропозицій щодо подальшого юридичного статусу українських біженців на території ЄС після 2025 р., доки не переконаються, що є попередня одностайна згода з боку як національних урядів країн-членів, так і України. Отже, правове становище вимушених мігрантів з України не змінюватиметься упродовж найближчих двох років.

VII.

ПОЗИЦІЇ ГРОМАДЯН З АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ¹

ДОВІРА ДО СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ, % опитаних												
	Липень-серпень 2021 р.				Березень 2024 р.				Червень 2024 р.			
	Довіряють*	Не довіряють**	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють*	Не довіряють**	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють*	Не довіряють**	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***
Збройні сили України	68,3	24,8	6,7	43,5	95,6	2,8	1,7	92,8	90,0	7,7	2,1	82,3
Волонтерські організації	63,6	25,1	11,3	38,5	84,6	8,9	6,5	75,7	81,1	13,8	5,1	67,3
Добровольчі батальйони	53,5	33,4	13,1	20,1	86,1	7,4	6,4	78,7	79,6	13,2	7,2	66,4
Державна служба з надзвичайних ситуацій	61,4	28,7	9,9	32,7	84,9	10,0	5,2	74,9	78,9	15,8	5,3	63,1
Національна гвардія України	53,6	36,0	10,4	17,6	80,4	13,2	6,4	67,2	75,4	18,9	5,8	56,5
Державна прикордонна служба	55,0	34,3	10,7	20,7	76,1	17,0	6,9	59,1	70,6	22,9	6,5	47,7
Церква	63,5	26,3	10,3	37,2	60,3	27,8	11,9	32,5	63,3	25,5	11,3	37,8
Служба безпеки України (СБУ)	37,5	49,7	12,7	-12,2	66,7	24,4	8,9	42,3	60,7	29,4	9,9	31,3
Міністерство оборони України	–	–	–	–	67,5	24,6	7,9	42,9	60,8	31,5	7,6	29,3
Громадські організації	47,0	37,4	15,5	9,6	61,4	24,0	14,6	37,4	56,5	31,3	12,2	25,2
Голова вашого міста/селища / села	57,1	33,6	9,3	23,5	54,2	38,3	7,5	15,9	50,6	43	6,4	7,6
Президент України	36,2	57,6	6,2	-21,4	58,6	32,3	9,1	26,3	49,6	42,7	7,7	6,9
Національна поліція України	38,5	52,9	8,5	-14,4	53,2	39,2	7,6	14,0	49,1	43,2	7,8	5,9
Національний банк України	29,1	60,1	10,9	-31,0	52,1	36,1	11,9	16,0	48,1	42,4	9,4	5,7
Уповноважений Верховної Ради з прав людини (Омбудсмен)	31,7	40,1	28,1	-8,4	43,2	31,8	25,0	11,4	39,2	38,7	22,2	0,5
Місцева рада вашого міста/селища/ села	51,4	37,8	10,7	13,6	48,4	40,7	10,9	7,7	44,8	45,6	9,6	-0,8

* Сума відповідей «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».

** Сума відповідей «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».

*** Різниця між часткою тих, хто довіряє і тих, хто не довіряє.

¹ Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 6 по 12 червня 2024 р. в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст опитування є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

Опитування проводилося методом face-to-face у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обл. та м. Києві (у Запорізькій, Миколаївській, Харківській, Херсонській обл. – лише на тих територіях, що контролюються урядом України та на яких не ведуться бойові дії).

Опитування проводилося за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статево-віковими квотами). Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилося опитування, станом на початок 2022 р. (за віком, статтю, типом поселення).

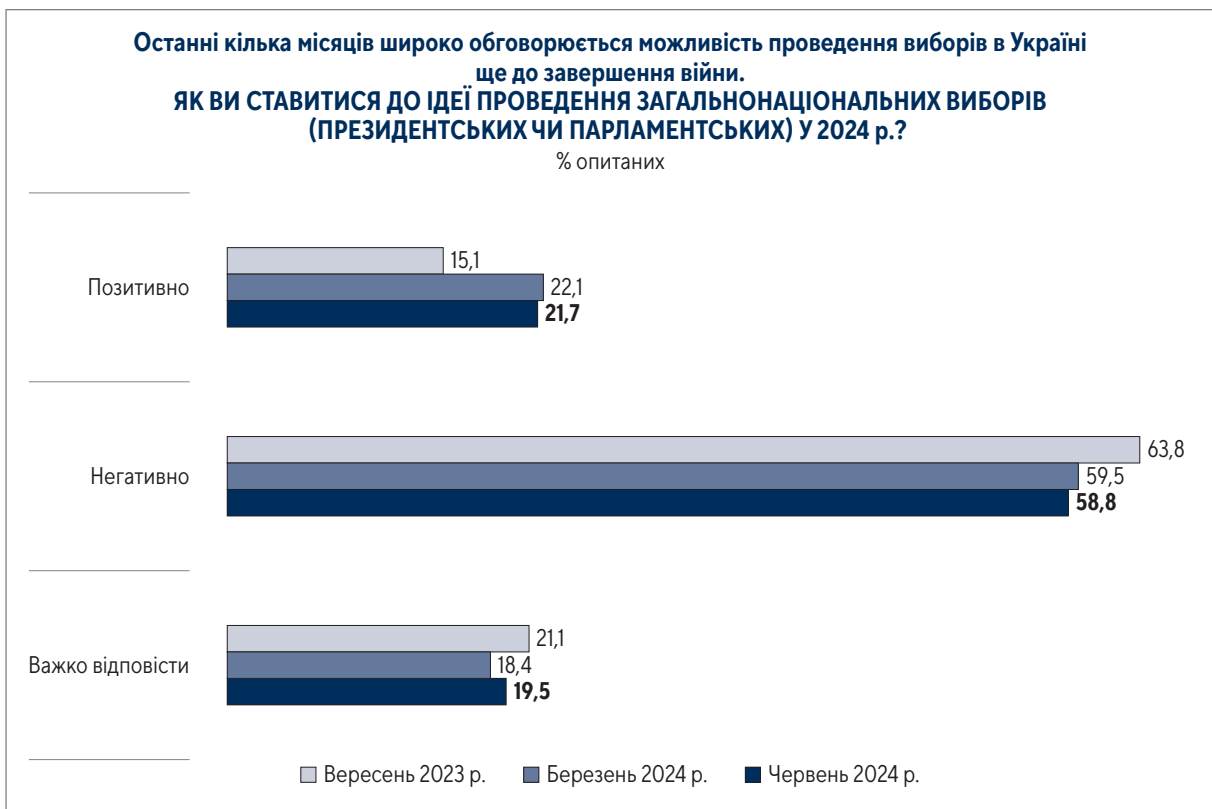
Опитано 2 016 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

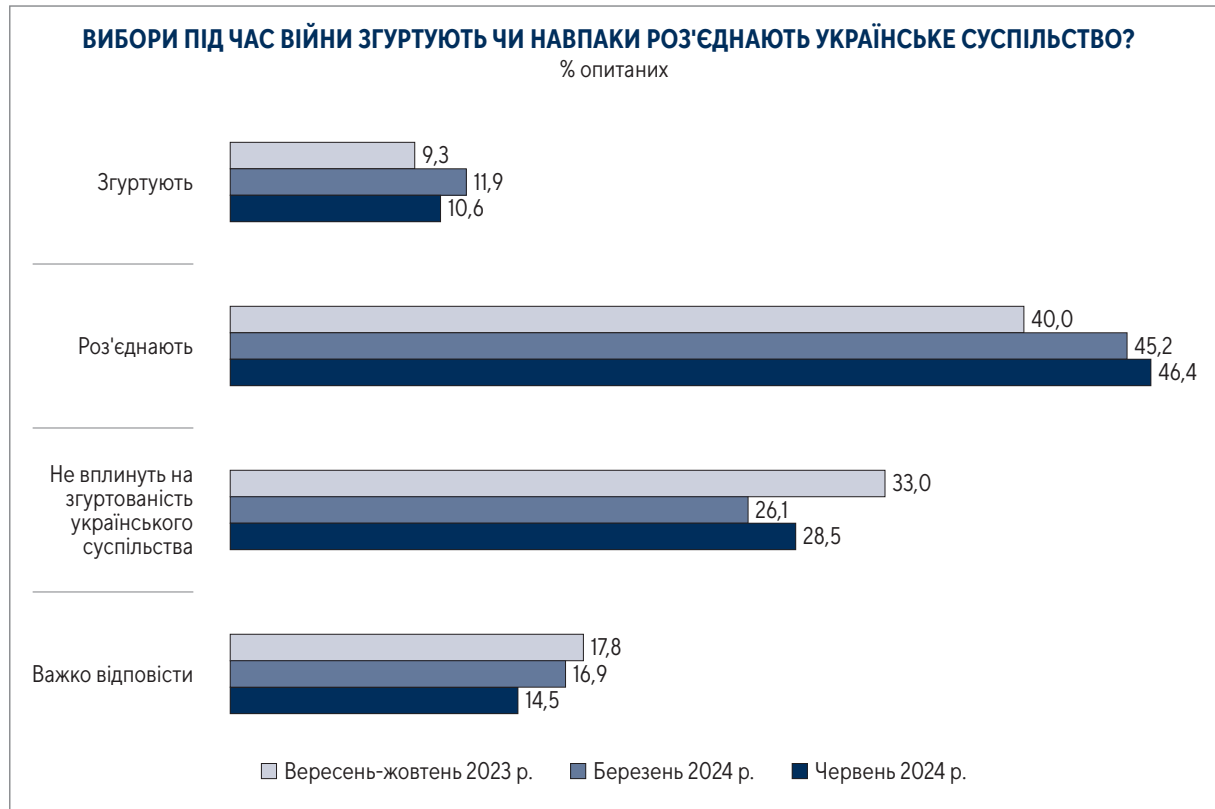
ДОВІРА ДО СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ, % опитаних (продовження)												
	Липень-серпень 2021 р.				Березень 2024 р.				Червень 2024 р.			
	Довіряють*	Не довіряють**	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють*	Не довіряють**	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють*	Не довіряють**	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***
ЗМІ України	45,4	45,8	8,9	-0,4	45,7	45,4	8,9	0,3	41,2	50,2	8,6	-9,0
Профспілки	21,2	54,8	24,0	-33,6	25,3	43,4	31,2	-18,1	24,7	49,2	26,1	-24,5
Комерційні банки	18,2	70,7	11,1	-52,5	33,1	51,1	15,9	-18,0	29,0	57,8	13,2	-28,8
Прокуратура	17,8	71,1	11,1	-53,3	24,7	61,9	13,4	-37,2	25,6	63,7	10,6	-38,1
Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)	15,2	69,6	15,3	-54,4	25,2	55,2	19,6	-30,0	23,9	62,0	14,2	-38,1
Спеціалізована антикорупційна прокуратура	13,6	69,3	17,2	-55,7	23,0	56,2	20,8	-33,2	21,6	63,0	15,3	-41,4
Національне агентство з питань запобігання корупції	13,2	69,6	17,2	-56,4	21,6	56,7	21,7	-35,1	20,7	62,0	17,3	-41,3
Уряд України	21,5	72	6,6	-50,5	27,0	65,5	7,5	-38,5	21,6	72,8	5,6	-51,2
Верховна рада України	18,7	75,1	6,1	-56,4	19,5	74,1	6,5	-54,6	19,3	76,2	4,5	-56,9
Суди (судова система загалом)	15,5	74,2	10,4	-58,7	17,8	69,6	12,6	-51,8	17,1	73,4	9,5	-56,3
Державний апарат (чиновники)	14,9	75,7	9,4	-60,8	16,0	76,1	7,9	-60,1	15,7	78,5	5,8	-62,8
Політичні партії	16,1	71,7	12,2	-55,6	12,8	75,6	11,6	-62,8	14,2	77,5	8,3	-63,3

* Сума відповідей «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».

** Сума відповідей «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».

*** Різниця між часткою тих, хто довіряє і тих, хто не довіряє.

НАСКІЛЬКИ ВИ ДОВІРЯЄТЕ ТАКИМ ПОЛІТИКАМ, ПОСАДОВЦЯМ ТА ГРОМАДСЬКИМ ДІЯЧАМ?

% опитаних

	Повністю довіряю	Скоріше довіряю	Скоріше не довіряю	Зовсім не довіряю	Не знаю такого	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри*
Володимир Зеленський	18,0	35,8	21,4	16,4	0,2	8,2	16,0
Віталій Кім	11,5	34,3	19,3	13,2	10,2	11,4	13,3
Василь Малюк	10,6	27,3	12,4	12,2	26,9	10,6	13,3
Дмитро Кулеба	8,9	33,9	19,4	16,1	10,8	10,9	7,3
Віталій Кличко	6,2	34,7	27,3	18,0	1,0	12,7	-4,4
Сергій Притула	8,4	32,4	24,5	22,5	1,8	10,4	-6,2
Михайло Подоляк	7,9	27,9	23,6	18,5	10,4	11,5	-6,3
Ігор Клименко	4,4	19,2	17,1	14,4	33,3	11,6	-7,9
Олександр Литвиненко	1,7	12,6	12,4	13,4	49,6	10,3	-11,5
Рустем Умеров	3,2	24,8	19,9	21,3	14,6	16,2	-13,2
Данило Гетьманцев	2,1	17,7	18,9	21,1	30,1	10,1	-20,2
Ірина Верещук	4,0	23,8	25,5	23,8	12,9	10,1	-21,5
Денис Шмигаль	3,1	24,0	29,6	27,7	3,5	12,1	-30,2
Петро Порошенко	4,5	19,7	32,1	35,0	0,3	8,3	-42,9
Андрій Єрмак	3,2	16,3	26,2	37,7	5,7	11,0	-44,4
Руслан Стефанчук	2,0	15,5	32,4	31,4	9,4	9,4	-46,3
Давид Арахамія	2,1	12,5	24,0	37,9	14	9,6	-47,3
Мар'яна Безугла	0,8	8,2	21,0	47,1	16,8	6,2	-59,1
Юлія Тимошенко	1,5	11,4	31,7	48,3	0,7	6,3	-67,1
Юрій Бойко	1,1	8,0	18,9	58,0	8,1	5,9	-67,8
Олексій Арестович	1,9	8,6	23,9	55,9	3,6	6,0	-69,3

* Різниця між частками тих, хто довіряє, і тих, хто не довіряє.

Над номером працювали:

Колектив авторів: Ю. Якименко (керівник проєкту), А. Биченко, О. Мельник, М. Міщенко, М. Пашков, О. Пищуліна, В. Омельченко, Г. Рябцев, П. Стецюк, М. Сунгуровський, В. Юрчишин.

Редакційно-видавничий відділ: З. Міщеня, К. Мокляк, Т. Овсяник.

Це видання було представлено Центром Разумкова в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раств в Україні. Зміст видання є винятковою відповідальністю Раств та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

Наша адреса:

01032, м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 33Б, 7-й поверх

Телефон: (38 044) 201-11-98

Факс: (38 044) 201-11-99

е-mail: info@razumkov.org.ua

Вебсторінка: www.razumkov.org.ua

